

Парафіяльная хроніка Ішчальнскага касцёла

Кірыл Сыцько

Уводныя заўвагі

Хронікі рымска-каталіцкіх парафій XX ст. у Беларусі – унікальны від гістарычных крыніц, не даследаваны айчыннымі гісторыкамі. Гэтыя дакументы ўяўляюць сабой мікрагістарычныя творы, у якіх у храналагічнай паслядоўнасці апісваецца гісторыя парафій ад моманту фундацыі на касцёл да моманту, сучаснага храністу. Асноўнымі крыніцамі для стварэння падобных гістарычных крыніц, як паказвае аналіз большасці з іх, былі дакументы мясцовага касцельнага архіва.

Варта адзначыць, што ў першай палове XIX ст. існавалі гістарычныя матэрыялы, фармуляр якіх падпісваўся як “Kronika parafialna...”, аднак іх нельга адносіць да віду хронік і летапісаў па той прычыне, што яны не адпавядаюць ніводнай фармальнай прыкмеце, уласцівай хронікам, і з’яўляюцца не чым іншым, як польскамоўным варыянтам кліравых ведамасцяў. Прыкладам такіх ведамасцяў можна назваць дакументы з Ружанстоцкага¹ і Ялоўскага² касцёлаў.

Ідэі вядзення рымска-каталіцкіх парафіяльных хронік на тэрыторыі Расійскай імперыі пачалі выказвацца прадстаўнікамі святарства і касцельнымі гісторыкамі даволі позна – у першае дзесяцігоддзе XX ст. Аргументацыяй неабходнасці складання падобных гістарычных крыніц называлі

¹ VU Biblioteka. Rankrašćiu skyrius. F. 4. A. 2855.

² VU Biblioteka. Rankrašćiu skyrius. F. 4. A. 2912.

магчымую страту дакументаў парафіяльных архіваў у час войнаў і стыхійных бедстваў, працу на карысць гістарычнай навукі, адлюстраванне важнасці касцёла ў жыцці грамадства і шмат іншага. У прыклад прыводзіліся традыцыі Прусіі і Аўстрыі, а менавіта хронікі парафій у Лінцы і Санкт-Пельтэне. Крыніцы ў названых гарадах былі не толькі гістарычным наратывам, але і юрыдычным актам, які выкарыстоўваўся пад час біскупскіх візітацый і маёмасных спрэчак у якасці важнага аргумента правага касцёла³.

У 1925 г. на старонках рэлігійных часопісаў з'явіліся заклікі да біскупаў аб неабходнасці стварэння Дэкрэтаў, якія абавязвалі б пробашчаў усіх парафій весці хроніку. Прычынай называлася тое, што масавае стварэнне такіх гістарычных крыніц так і не было распачата. У якасці прыкладу прыводзілася выдадзенае ў 1828 г. распараджэнне Прымаса Польшчы арцыбіскупа Тэафіла Валіцкага аб неабходнасці летапісання ў парафіях Гнёзненска-Познаньскага арцыбіскупства, якое на той момант знаходзілася на тэрыторыі, што адышла ў выніку падзеяў Рэчы Паспалітай да Прусіі⁴.

Спробу прымусіць ксяндзоў да стварэння манаграфічных прац здзейсніў у 1930-я гады арцыбіскуп віленскі кс. Рамуальд Ялбжыкоўскі, які прасіў прафесійных гісторыкаў стварыць макет для натавання касцельнай гісторыі. Тая спроба, па словах сучасніка падзей кс. Фларыяна Няверы, не мела поспеху – святары ў розных мясцовасцях адмаўляліся ствараць хронікі, аргументуючы гэта недастатковай кваліфікацыяй, адсутнасцю часу і матэрыялу і г. д.⁵ Як вынік, падобныя гістарычныя крыніцы на тэрыторыі Беларусі ствараліся даволі спарадычна. Адзін з яркавых прыкладаў парафіяльных хронік – “Kronika”, створаная ў Ішчальне⁶. Дакумент уяўляе сабой апісанне ў

³ P. K. Kronika parafialna // Homietyka. 1900. T. 5. S. 627.

⁴ x. S. B. O ważności założenia i prowadzenia kroniki parafjalnej // Wiadomości Pastorskie: dodatek do Miesięcznika Kościelnego. 1925. Nr. 2. S. 4.

⁵ Niewiero F. Historia kościoła parafialnego w Żyrmunach. Lida, 1939. S. 3.

⁶ ЦНА НАН Беларусі. Ф. 3С, воп. 2, спр. 1.

храналагічнай паслядоўнасці гісторыі мясцовасцяў, якія ўваходзілі ў склад Ішчальнскай парафіі з 1515 г., калі старастам Эйшышак Андрэем Давойнам быў зроблены фундуш на пабудову касцёла.

Гістарычная крыніца была выяўлена аўтарам пад час археаграфічных экспедыцый і на сённяшні момант у выглядзе фотакопіі захоўваецца ў Цэнтральным навуковым архіве Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Названы дакумент уяўляе сабой сшытак на 44 старонкі, не атрыбуваны аўтарам і датай стварэння. Атрыбуцыя хронікі Ішчальнскай парафіі датай магчыма па ўскосных прыкметах. Так, у тэксце пазначана "...у бягучым годзе адкрыты малочны кааператыў у Кемянах...". Названая арганізацыя зарэгістравана ў кааператыўным рэестры ў Вільні 22 лістапада 1932 г., запіс № 716⁷. Такім чынам, дата стварэння парафіяльнай хронікі Ішчальны – 1932 год.

Як паказвае аналіз захаваных парафіяльных хронік у Польшчы і Беларусі, іх стваралі ксяндзы-пробашчы ці вікарыі касцёлаў. Паводле тэксту крыніцы, пачынаючы з 1861 г. вікарыя ў парафіі не было, а почырк дзейнага на той момант пробашча кс. Баляслава Красадомскага не супадае з почыркам аўтара дакумента. Вядома, што пад час I сусветнай вайны немцы занялі, а пасля знішчылі плябанію, і кс. Красадомскі некаторы час жыў ва ўладальніка маёнтка Ішчальна Юзэфа Ляськовіча (памёр у 1937 г.), які займаўся складаннем мікрагістарычных наратываў⁸. Архіў Ішчальнскай парафіі разам з рэлігійнымі апаратамі быў таксама часова перавезены пробашчам Святатраецкага касцёла да Ю. Ляськовіча, адпаведна, магчымым аўтарам тэкста можна назваць яго.

Аналіз тэксту на прадмет дакладнасці звестак, якія ў ім утрымліваюцца, паказвае, што аўтар хронікі прыводзіць як рэальныя гістарычныя факты, так і легендарныя. Так, паводле 224-й кнігі Метрыкі Вялікага Княства Літоўскага, Андрэй Давойна сапраўды быў падкаморыем надворным і

⁷ Ogłoszenia // Poradnik Spółdzielni. 1933. Nr. 2. S. 30.

⁸ Aftanazy R. Ziemia Lidzka z Romanem Aftanazym. Iszczolno // Ziemia Lidzka. 1998. Nr. 34. S. 41.

дзяржаўцам Эйшышак у першай трэці XVI ст.⁹ Кс. Вацлаў Драб, які згадваецца ў тэксце як дзейсны пробашч парафіі ў Красным, служыў там з 1921 да 1938 г.¹⁰ Кс. Павел Бекіш, пазначаны як “цяперашні школьны прэфект у Вільні”, працаваў на пасадзе прэфекта віленскіх школ № 6 і 9, гандлёвай і вячэрняй школ з 1926 да 1941 г.¹¹ Паводле згадак у тэксце, на момант напісання парафіяльнай хронікі дзейнічала жаночая заводская школа ў Ішчальне. Гэтая ўстанова адукацыі была адчынена ў 1924 г. і працавала пад кіраўніцтвам Марыі Ляськовіч да 1939 г.¹² Скапулярый¹³, пра які гаворыцца ў тэксце, паводле кнігі ўліку сяброў арганізацыі, створаны 27 ліпеня 1926 г., пачаў дзейнічаць з 15 лютага 1927 г.¹⁴ У сваю чаргу, некаторыя звесткі маюць недакладны характар. Напрыклад, аўтар паводле народных паданняў апісвае гісторыю перамогі ў 1812 г. рускіх войскаў, узначаленых “палкоўнікам Навінкам”, над французамі ў лесе побач са Шчучынскім трактам. Пасля той перамогі, паводле ўспамінаў мясцовых жыхароў, месца бою атрымала назву “Навінка”. Прыведзеная інфармацыя не адпавядае рэчаіснасці. Так, у апісанні Ішчальнскай парафіі за 1784 г., складзеным кс. Станіславам Лазіньскім, побач са Шчучынскім трактам згадваецца

⁹ Lazutka S., Vilkonite I. [par.] Lietuvos Metrika. Kn. 224 (1522–1530). Vilnius, 1997. P. 229.

¹⁰ Маракоў Л. У. Рэпрэсаваныя каталіцкія духоўныя, кансераваныя і свецкія асобы Беларусі. 1917–1964. Мінск, 2009. С. 156–157.

¹¹ Krahel T. Książdz Pawel Bekicz // W Służbie Miłosierdzia. 2007. Nr. 6. Zasób elektroniczny. Tryb dostępy https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/TNO/pawel_bekisz.html

¹² Wojarska S. Szkoła zawodowa żeńska w Iszczolnie // Ziemia Lidzka. 1937. Nr. 8. S. 91.

¹³ *Скапулярый* – два звязаныя вярхоўкай простакутныя кавалкі тканіны з выявамі святых і нанесенымі на іх малітвамі, якія насіліся ў знак прыняцця асабістага зароку. У міжваеннай Рэчы Паспалітай дзейнічаў міранскі рух, сэнс якога быў у выкананні зарокаў і нашэнні гэтага прадмета пад вопраткай. Як вынік, супольнасці названага руху ў парафіях таксама называліся скапулярыймі.

¹⁴ ЦНА НАН Беларусі. Ф. 3С, воп. 2, спр. 31, арк. 1–1адв.

мясцовасць у сасновым лесе, названая “Навіной”¹⁵, якую можна ідэнтыфікаваць як “Навінку” з парафіяльнай хронікі. Спалучэнне звестак, якія маюць верагодную глебу, з легендарнымі ўспамінамі жыхароў пра мясцовасць робяць гістарычную крыніцу ўнікальным дакументам, што адлюстроўвае як мікрагістарычныя звесткі пра Ішчальнскія ваколіцы, так і ўспрыманне сваёй гісторыі мясцовымі жыхарамі.

Парафіяльная хроніка Ішчальны складаецца з некалькіх раздзелаў. У першым (“Opis parafji Iszczolnskiej”) прыводзіцца апісанне фундашаў і фундатараў касцёла, бенефіцы, зменаў у памерах зямельных надзелаў. Другі раздзел гістарычнай крыніцы мае назву “Szkie historyczny parafji” і змяшчае звесткі пра біскупаў, якія візітавалі парафію, успаміны жыхароў, а таксама звесткі пра абрады, забавоны, вядомыя пахаванні, эпідэміі і стыхійныя бедствы, што адбываліся ў гэтых мясцовасцях.

У трэцім раздзеле, які атрымаў назву “Wykaz miejscowości parafji Iszczolnskiej. Dane z roku 1930”, прыводзіцца ўсе населеныя пункты, жыхары якіх былі парафіянамі Ішчальнскага касцёла Найсвяцейшай Тройцы па стане на 1930 г. з пазначэннем колькасці душ; даты заснавання вёскі, мястэчка, калоніі, асады; адлегласці ад пошты і чыгункі. Чацвёрты раздзел “Opis Kościoła” – падрабязнае апісанне будынка, а таксама ўсіх абразоў, алтароў, фрэсак, якія знаходзіліся ў касцёле на момант, сучасны храністу. У гэтым жа раздзеле змешчаны падраздзел, дзе прыводзіцца ўсе гістарычныя крыніцы, што захоўваліся ў Ішчальнскай парафії па стане на 1930-я гады.

Адзін з найбольш інфармацыйных раздзелаў хронікі – пяты (“Zyciorusy Księży Proboszczów”), у якім падаюцца біяграфічныя звесткі пра кожнага ксяндза-пробашча Святаатраецкага касцёла. Варта адзначыць крыху агіяграфічны стыль апісання – святары заўсёды пазбаўлены негатыўных рысаў. У гэты ж раздзел уключаны падраздзел з пералікам усіх вікарыяў да 1861 г. Апошняя частка

¹⁵ Рыбак А. Вопісы парафій Лідскага дэканату ў 1784 г. Парафія Ішчальнская // Лідскі Летапісец. 2013. № 61. С. 30.

хронікі Інчальнскай парафіі – допіс пра слаўтых парафіян.

Дакумент публікуецца на мове арыгінала. Пад час падрыхтоўкі гістарычнай крыніцы было вырашана не друкаваць фрагменты хронікі, якія змяшчаюць апісанне касцельнага будынка і яго аздабленне фрэскамі, фігурамі, абразамі, а таксама маргіналіі, дапісанья пазней іншым почыркам. Прычына гэтага – наяўнасць скарачаных апісанняў касцёла і культавых прадметаў у раздзеле “Szkic historyczny parafji”.

Прапушчаны тэкст адзначаны шматкроп’ем у фігурных дужках {...}. Асаблівасці мовы аўтара, яго пунктуацыі і арфаграфіі перадаюцца без зменаў. Напрыклад, не рэдагуюцца такія варыянты напісання слоў, як *parafja*, *plebanja* і г. д. Цвёрдае *z* перадаецца як *z*. Відавочныя памылкі выпраўлены без унясення ў тэкст заўваг. Скароты раскрываюцца, прапушчаныя літары прыўносяцца ў радок і перадаюцца ў квадратных дужках []. У выпадку згадкі ў хроніцы прозвішчаў гістарычных асоб там, дзе гэта магчыма, у квадратных дужках [] прыводзяцца іх імёны.

Парафіяльная хроніка Ішчальнскай парафіі

Opis parafji Iszczołnskiej

Parafja Iszczołnska powstała w 1515¹⁶ roku. W tym roku Andrzej Dowoyno starosta Eyszyski, podkomorzy nadworny J[ego] K[rólewskiej] M[ości], ufundował kościół drewniany w Iszczołnie pod wezwaniem Trójcy Świętej i Bożego Ciała. Dokumentów dotyczących się erekcji archiwum parafialne nie posiada. Dane historyczne wzięte są z inwentarzy z XVIII wieku i z rejestru dokumentów parafji Iszczołnskiej znajdującego się w archiwum Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

P[an] Starosta Ejszyski wznosząc kościół, wyznaczył na jego utrzymanie fundusz z majątności dziedzicznej Iszczołny z obowiązkiem odprawiania 3 Mszy Św[iętych] na tydzień. Według aktu funduszowego z dnia 30 Kwietnia roku 1515 dwór Iszczołnski obowiązany był dostarczać corocznie dla kościoła dziesięcinę z lanów swoich, od poddanych po ½ beczki żyta z włóki, stertę siana, rybę trzy razy na tydzień, oraz miód i воск. Akt funduszowy z roku 1515 nadawał dla Kościoła grunta o obszarze 4 włoki i morgów 12, sadzawkę wyżej stawu dworskiego i sianozję przy tych gruntach.

Stanisław Dowoyno wojewoda Połocki aktem z dnia¹⁷ października 1582 r.¹⁸ daje dla Kościoła 3 wioski: Jawoyszkwicze (późniejsze Jawoszowce – Jałoszowcze) Taczewicze (dziś nieznane) i Gruniki (Gierniki), folwark koło Kościoła i łączkę Krulieżą przy karczmie w miasteczku Iszczołna. Pozatem p[an] Stanisław Dowoyno utworzył fundusz pieniężny na utrzymanie 3 księży do pomocy Proboszczowi (wikarjusza, magistra i kolegi). Poddani obowiązani byli dawać na rzecz Kościoła od włóki 20 groszy, beczkę żyta i owsa, po kurze jednym i jajec 20 a wzamian za te świadczenia Proboszcz miał obowiązek odprawiać za nich 3 Msze Św[ięte] na tydzień

¹⁶ На палі вынесена пазнака 1496

¹⁷ Слова выпраўлена аўтарам тэксту. Першапачаткова было напісана *днеі*

¹⁸ Год прастаўлены простым алоўкам

(jedną za grzechy, druga za dusze rodziców, trzecie o pięciu ranach Pana Jezusa). Późniejszy właściciel Iszczołny, p[an] Filip Limont dokonał w roku 1637 wydzielenia gruntów i poddanych kościelnych, nadanych funduszem z roku 1515 i z roku 1573¹⁹. Według aktu z 15 grudnia 1637 roku, otrzymał Kościół około 4 włoki w pobliżu Iszczołny, oraz dziewięciu poddanych we wsi Maciowcach, Juciwcach i Jałoszowcach t[o] j[est] wymiar określony funduszem z roku 1515. W roku 1594 uczyniła ówczesna właścicielka Iszczołny, Barbara z Sołomskich Limontowa, fundusz na organistę. Fundusz tej potwierdził Mikołaj Limont w roku 1618. Późniejszy właściciel Iszczołny, książę [Andrzej] Wisniowiecki, skasował go, spisz ego jak wieczystą swą majątność. Frąckiewiczze nabywając Iszczołną poszerzyli w dalszym ciągu beneficium kościelne. P[an] Kazimierz Frąckiewicz, podskarbi nadworny litewski testamentem z roku 1694 nadał dla kościoła grunt t[ak] zw[ane] Gotorowszczyznę i jednego poddanego z włoki ziemi we wsi Maciowcach z obowiązkiem odprawiania co drugi tydzień wieczystej Mszy Św[iętej] za jego duszę. O ileby Proboszcz Iszczołnski nie chciał przyjąć Gotorowszczyzny miał otrzymać 500 zł[oty]. Z początkiem wieku XVIII Krzysztof Owsiany, stolnik litewski zobowiązał się płacić na kościół Iszczołnski po 40 florenów²⁰ rocznie ze swej majątności Wolczyńny. Zobowiązanie swe poparł dokumentem złożonym na ręce plebana iszczołnskiego w roku 1720. Nie wiadomo, na jakiej podstawie dokument ten został skasowany w połowie XVIII wieku²¹. Z biegiem czasu fundusze kościelne nieustannie się kurczyły. Nie wiadomo w jakim czasie zaprzestał dwór iszczołnski płacić dziesięcinę dla kościoła. Jako rekompensatę za swe zobowiązania opłacał jeszcze do roku 1780 10 talarów bitych rocznie i dawał nieco wosku na potrzeby kościelne. Od roku 1780 ustały i te świadczenia. Zamknięto nawet we młynie dworskim zastrzeżony funduszem, przemiał dla zboża plebańskiego. Fundusz nakładał na kościół znaczny ciężar,

¹⁹ Год прастаўлены простым алоўкам

²⁰ Аўтар меў на ўвазе не *florenow*, а *florenow*

²¹ Простым алоўкам намаляваны сімвалы ў выглядзе стрэл і паўмесяцаў

a mianowicie, musiano odprawiać wroczenie z tego tytułu 52 mszy śpiewanych i 104 mszy czytanych. Sprawę funduszu załatwiono polubownie w roku 1788. Dwór Iszczołnski zobowiązał się wszcząć corocznie na kościół 150 zł[o]t[y]ch i 20 f[untów] wosku, oraz wolny przemiał we młynie dworskim w dzień Św[iętego] Jerzego. Układ ten zatwierdził ks[iądz] Biskup [Ignacy Jakub] Massalski. W epoce nierządu przed upadkiem Rzeczypospolitej ucierpiały majątności kościelne nadzarpięte przez sąsiadów. Za ks[iędza] [Jerzy] Mrozowskiego w latach 1730 –1750 rozrzucił dwór Żołudzki kopce graniczne w zaścianku graniczącym z gruntami Kukieriskimi zagarnął gwałtem część ziemi kościelnej. W tym czasie we wsi Maciowcach uszczuplił grunta kościelne ekonom wasiliski. Mimo protestów nie odzyskano zagarniętej ziemi. Przed konfiskatą majątności kościelne według inwentarza z roku 1820 obejmowały: 1) folwark, którego obszar wynosił 4 włoki, 26 m[or]g, 16 prstów ziemi ornej, 22 m[or]g 10 prstów łąk, 8 morg pastwisk i innych, 3 włoki lasu 2) Grunta czynszowe we wsi Jałoszowcach. 9 włok, 5 morg, 10 prstów, w Juciowcach – 9 włok, w Maciowcach 5 włok. W sumie grunta kościelne wynosiły około 29 włok. Poddani obowiązani byli odrabiać po 3 dni w tygodniu od włoki, płacić 3 zł[oty]ch czynszu, oraz pełnić straż nocną przy kościele. Majątek kościelny został skonfiskowany przez rząd rosyjski w roku 1844. Zostawiono wówczas dla kościoła tylko 33 dziesięciny. Z obszaru tego odsądził Wiktor Pławski pop cerkwi²² Dzikuskiej w roku 1880 jedną dziesięcinę i 1600 sążni. Ziemię tę zaraz po wojnie w roku 1921 rząd rozparcelował wraz z gruntami cerkiewnymi. Dziś beneficjum Iszczołnskie według pomiarów z roku 1928 przeprowadzonych przez inżyniera Cz[esława] Jankowskiego obejmuje łącznie 41 ha, 1382²³ m² ziemi, 2 tej ornej 20 ha, 420 m², łąk 14 ha 5067 m², lasu 1 ha 2969 m², 4 ha 2925 m² innych. Na tę ziemię składa się z dawnej ziemi plebańskiej część Gotorowszczyzny nadanej przez [Kazimierza] Frackiewicza, ziemia plebańska położona w dawnym

²² Выпраўлена аўтарам тэксту. Першапачаткова было напісана ўзятае ў дужкі і закрэсленае *cerkwi*

²³ Перад 1382 стаіць узятая аўтарам у дужкі (5)

miasteczku Iszczołnie, oraz grunt Noteczka Patronat parafji przywiązany był do dziedzictwa Iszczołnskiego. W wieku XVI przeszedł dziedzictwem do rodu Limontów następnie należał do Wisniowieckich, później do Połupięntów: z końcem tego wieku objęli go Frąckiewiczze, w wieku XVIII przeszedł do Walów. Około roku 1790 objęli patronat Laskowiczowie, a około roku 1822 Skrabek Ważyryszy. Bractw w dawniejszych czasach w kościele Iszczołnskim nie było. Jedynie pewien rodzaj bractwa tworzyli ubodzy w szpitalu kościelnym. Obowiązkiem ich było śpiewać na nabożeństwie porannem Różaniec, wieczorem zaś godzinki. Pierwsze bractwo w ściechłem tego słowa znaczeniu, założył ks[ia]dz [Adam Antoni] Falkowski w roku 1860 pod tytułem: "Bractwo na cześć Trójcy Świętej". Po powstaniu styczniowem zostało ono oficjalnie skasowane. Jednakże nieoficjalnie wpisywano nadal do Różańca i Szkaplerza, tak że bractwa te przetrwały faktycznie aż do zmartwychstania Rzeczypospolitej. Z dawniejszych bractw istnieją dziś w parafji: Szkaplerz M[atki] B[oskiej] z Karmelu, Szkaplerz Św[iętego] Józefa, Różaniec M[atki] Boskiej, Bractwo Świętej Trojcy, Szkaplerz Najśw[iętsza] S[erca] Jezusowego. Nowo założono w roku 1917. Kongregację III zakonu Św[iętego] Franciszka, liczącą dziś 50 członków w roku 1929 Stowarzyszenie Misji Wewnętrznych liczebi 87 członków i Apastostwo Modlitwy o 175 członkach. Do bractw Różańca i Szkaplerza należą prawie wszyscy parafjanie. Kościołów filialnych na terenie parafji niema. Istnieje tylko jedna kaplica prywatna w Wielkim Możejkwie, majątku należącym do P[anów] Wereszaków, w odległości 4 km. od kościoła parafjalnego. Kaplicę tę zbudowali prawdopodobnie jeszcze w XVIII wieku, ówcześni właściciele W[ielk]i[ego] Możejkowa Chodkiewiczowie. Ponieważ równocześnie istniała w W W[ielk]i[im] Możejkwie kaplica unicka, w której odprawiano Mszę Świętą kaplica łacińska stała nie wykończona, aż do kasaty Unji. Około roku 1850 wykończył ją podkomorzy [Karol Rafał] Grabowski, właściciel W[ielk]i[ego] Możejkowa i wyposażył we wszystkie aparaty potrzebne do odpracowania Mszy Świętej. Aż do wojny światowej odprawiano w tej kaplicy, kilka razy do roku Msze Św[ięte]. Podczas wojny W[ielk]i[im] Możejkwów opuszczony przez właścicieli

stał się kwaterą wojsk niemieckich. W czasie pobytu Niemców jak również podczas pożaru dworu zaginęły prawie wszystkie aparaty kościelne. Przebudowę kaplicy rozpoczęta przed wojną w roku 1905 ukończył dzisiejszy właściciel W[iel]k[iego] Możejkowa P[an] Michał Wereszczaka. Podczas przebudowy rozszerzono wymiary kaplicy. Dzisiejsza kaplica ma szerokości 10 m[etrów], długości 15 m[etrów], Wysokości 10 m[etrów], Grubość murów 1 m[etr]. Okna opatrzone różnokolorowymi szybami. Wewnątrz znajdują się 3 ołtarze murowane. Nad wielkim ołtarzem wisi duży²⁴ drewniany krzyż z figurą Chrystusa połączoną naturalnej wielkości. Na ołtarzach bocznych wiszą 3 obrazy olejne na płótnie malowane. Dwa z nich przedstawiają scenę ze Starego Testamentu: prawdopodobnie z życia proroków Jeremjasza i Ezechjela. Obrazy są starszej daty, nieco od dołu zniszczone z wielkim artyzmem wykonane. Trzeci obraz przedstawia Matkę Boską. Na odwrotnej stronie mieści się napis: "Roku 1833 w Augustie przez Wojciecha Szymańskiego w Wielkim Możejkwie odmalowany". W dawniejszych granicach parafji Iszczolńskiej znajdowała się cerkiew unicka w Murowance. Cerkiew tę opanowali schizmatycy w epoce kasaty Unji. Po zmartwychwstaniu Ojczyzny wróciła do kościoła dzięki staraniem proboszcza ks[iędza] Bolesława Krasodomskiego. W roku 1929 została wydzielona z granic Iszczolny, jako parafjalny kościół nowoutworzony parafji obrzędu łacińskiego. Oprócz cerkwi w Murowance istniała w W[iel]k[im]. Możejkwie wspomniana wyżej Kaplica unicka. Zbudowana była prawdopodobnie przez Czapskich, Podskarbach Ziem Pruskich w połowie wieku XVIII. Kaplicy tej nadali przywileje prałaci obrządku wschodniego, benedyktował ją również ksiądz unicki. Początkowo stanowiła ona filję cerkwi w Murowance, później otrzymała miano publicznego oratorium obrządku wschodniego. Przestała istnieć w czasie kasaty Unji. Dzisiaj niema po niej nawet śladów. Nie wiadomo, na jakim miejscu stała. Plebanja położona jest tuż koło ogrodzenia kościelnego, w odległości 35 m[etrów] od kościoła. Rozpoczęta przed wojną światową przez ks[iędza] [Kazimierzę] Pauksztę,

²⁴ Выпраўлена аўтарам. Перад *duży* закрэсленае ў дужках *da*

ukończona po wojnie przez ks[iędza] [Bolesława] Krasodomskiego. Jest budynek piętrowy, murowany. Obok niego znajduje się stara drewniana plebanja, chyląca się ku minie. Początkowo szkół w parafji nie było. Organista tylko obowiązany był do nauczania dzieci szlacheckich czytania i pisania. Organista bardzo niewiele miał uczniów, tak że jeszcze przed upadkiem Rzeczypospolitej nauka te przestały się odbywać. Przed wojną światową istniały dwie rusyfikacyjne szkoły cerkiewne (gramoty) w Ogrodnikach i Skrybowcach. Obecnie istnieje pięć szkół powszechnych w Ogrodnikach, Kiemianach, Kościeniewie, Leluszcówcach i Nowych Gurnikach, ponadto Szkoła Zawodowa Żeńska w Iszczolnie o trzyletnim kursie z nauką szycia, tkactwa i kilimkarstwa, pozostająca pod patronatem²⁵. Wszystkie te szkoły zostały założone po wojnie. W bieżącym roku utworzono spółdzielnię mleczarską w Kiemianach, liczącą około 50 członków²⁶. Z fabryk istnieje w parafji jedna gorzelnia i tartak w Możejkwie i młyn parowy w Bojarach (w budowie).

Szkic historyczny parafji

Zestawienie danych historycznych parafji utrudnia ta okoliczność, że wszelkie akta parafjalne z przed roku 1714 spłonęły w dwukrotnym pożarze plebanji w roku 1714. Brak więc źródeł do opracowania historii parafji, za dwa wieki jej istnienia, z wyjątkiem danych dotyczących się beneficjów, wyszczególnicznych na wstępie. W wieku XVIII wizytował parafję ks[iędz] Biskup [Antoni Józef] Żółtowski²⁷ dnia 14 października 1746 roku. W wieku XIX odbył wizytę ks[iędz] Biskup [Jan Nepomucen] Kossakowski w dniu 14 września 1801 roku. Ks[iędz] Biskup [Wacław] Żyliński 15 września 1854 roku. Ks[iędz] Biskup [Adam Stanisław] Krasiński dn[ia] 22 czerwca 1861 roku. Ks[iędz] Biskup [Antoni Franciczek] Audziejewicz dn[ia] 23 czerwca 1893 roku. W obecnym stuleciu, po wojnie

²⁵ Маецца на ўвазе жаночая вучэльня, якая была адчынена Марыяй Ляськовіч у 1924 г. і працавала да 1939 г.

²⁶ Перад *członków* аўтарам напісана ўзятае ў дужкі (*ciu.*)

²⁷ Аўтар меў на ўвазе *A. J. Żółkowski*, а не *Żółtowski* – А. Ю. Жулкоўскага, біскупа-суфрагана для беларускіх земляў у 1744–1755 г.

światowej Ks[iądz] Biskup [Kazimierz Mikołaj] Michalkiewicz, w dniach 25 i 27 czerwca 1925 roku, oraz obecny arcybiskup J[ego] E[xelencja] Ks[iądz] Biskup Romuald Jalbrzykowski w dniu 19 maja 1928 roku. Parafja nawiedzana była niejednokrotnie przez epidemie, jednakże brak o nich danych na piśmie i nie zachowały się również podania wśród ludności. O epidemjach tych świadczą krzyże wysokie, opatrzone dwoma skrzyżowaniami. Jeden z nich znajduje się w folwarku Preycy, drugi we wsi Korobkach. Na jednym znajduje się napis: “Od powietrza, głodu, ognia i wojny...”. W ostatnich czasach nawiedziła parafję, powszechnie grasująca w czasie wojny światowej “hiszpanka”. W czasie okupacji niemieckiej w roku 1918 powała ona wiele ofiar. Z początkiem wojny panowała w parafji cholera, silniej w Ogrodnikach. Wśród ludu zachowały się po dzień tradycje o wojnach szwedzkich. W Iszczolnie na skrzyżowaniu traktu szczuczyczyńskiego i drogi prowadzącej do Żołudka znajduje się miejsce, otoczone wałem, wysadzone wokół wiekowymi jodłami t[ak] zw[any] mogiły szwedzkie. O tem że szwedzi faktycznie byli w Iszczolnie, świadczą zapiski w starych inwentarzach. Mianowicie w inwentarzu z roku 1717 znajduje się wzmianka, że dzwony iszczolnskie zostały rozbite przez Szwedów. Było to w roku 1708, gdy Karol XII stał ze swoimi wojskami w Żołudku. Pod koniec XVIII wieku była Iszczolna widownią walk partyzanckich w czasie Insurekcji. Do obozu [Antonego] Chlewińskiego zabrano wówczas srebrną sukienkę z obrazu Matki Boskiej, która jako nie nadająca się do nowego obrazu leżała w skarbcu kościelnym, dwie korony srebrne z dawniejszego obrazu również w skarbcu przechowywane, oraz 17 wotów srebrnych. Z czasów wojen napoleońskich przechowała się także tradycja wśród ludu o zwycięstwie, które odniósł pułk rosyjski Nowinka nad Francuzami («pułkownik Nowinka dzielał Francuzam nowinku»). Bitwa ta miała się odbyć w lesie Iszczolnskim przy trakcie szczuczynskim, w połowie drogi między Iszczolną, a leśniczówka Korzyść. Miejsce to po dzień nazywa się Nowinka²⁸. W czasie wojny światowej zajęli

²⁸ Гэтыя звесткі – легендарныя. Сасновы лес побач са Шчучынскім трактам меў назву “Навіна” ўжо ў апісаннях Лідскага дэканата за 1784 г.

Niemcy Iszczołą pod koniec sierpnia 1915 r. Podczas walk odwrotowych spłonął w W[iel]k[iem] Możejkwie podpalony przez Kozaków pałac i kilka budynków gospodarskich. W czasie swego pobytu, wojska niemieckie kwaterowały w murach kościoła Iszczońskiego, przez przeciąg czasu dwutygodniowy, t[o] j[estę] do czasu przybycia nowego proboszcza na miejsce zbiegłego przed ofensywą niemiecką. Zabrali wówczas Niemcy prawie wszystką bieliznę kościelną, dwa kielichy i poniszczyli wiele ornatów, popsuli organy, zmienili wnętrze kościoła w wielkie śmietniki, pełne różnych odpadków. Niemcy opuścili Iszczołą w styczniu 1919 roku. Po nich zajęli te strony na krótko bolszewicy. Już w marcu wojska polskie zbliżyły się do granic parafji. Bolszewicy cofając się, zajęli linię W[iel]k[ie] Możejków, Ogrodniki, gdzie utrzymywali się około dwóch tygodni. Z powodu nielicznych sił tak z jednej jak i z drugiej strony, walki trwające w tym czasie, miały charakter partyzantki i nie pociągnęły większego zniszczenia. W roku 1920 się kilkugodzinna walka między oddziałem polskiej straży tylnej, a o siłami bolszewickimi. Polski oddział zajmował stanowisko pod lasem Iszczońskim w okopach z których część położona w zagajniku pod lasem sosnowym i za szkołą zachowała się do dzisiaj. Dnia 27 września 1920 roku odzyskały wojska polskie Iszczołą bez walk. Z czasów wojny nie zachowały się w parafji większe skupienia grobów poległych. Jedynie z walk rosyjsko-niemieckich zachowały się dwie mogiły: jedna we wsi Kiemianach, na skrzyżowaniu dróg pod krzyżem przydrożnym. Ślady mogiły prawie że zatarte. Leżą tylko dwa krzyże: jeden prawosławny, drugi łaciński; druga mogiła znajduje się we wsi Juciowcach.

Parafja Iszczońska dawniej miała o wiele²⁹ szersze niż obecnie. Według inwentarzy z roku 1763 i 1780 należały do niej 1) Dwór Iszczoński z miasteczkiem Iszczołą, z wsiami Kiemiany, Bojary Wielkie i Małe i Maciowce należące wówczas do Józefa Wala. 2) Dwór Mozejków Wielki należący wtedy do P[ani] [Ewie] Chodkiewiczowej, starościny

²⁹ Выпраўлена аўтарам тэксту. Першапачаткова было напісана, закрэслена і ўжыта ў дужкі (*wiel*)

źmudzkiej z wsiami: Damowce, Ogrodniki, Kowale (dzisiejsze Kowczyki), Kirele, folwark Marciniszki, Choleczany i Narcze. 3) Dwór Możejków Mały własność w owym czasie Kostrowickich szambelanów J[ego] K[rólewskiej] M[ości] z wioskami Altuszki (dzisiejsze), Ałenkowce, Zienowce i kilka innych niewymienionych obrządku wschodniego. 4) Dwór Kościeniew własność podówczas Stanisława Alexandrowicza, Starosty Wasiliskiego, Pułkownika J[ego] K[rólewskiej] M[ości] z wsiami Korobki, Wielka Wieś, Kraśna, folwark Stanisławowo, wieś Leluszowce i Świridy. 5) Dworek Gierniki własność Józefa Jubielewicza, stocznika powiatu Lidzkiego z wsią Pilczuki 7) Dworek Zajkowszczyzna z wioską Zajkowszczyzna 7) Dworek Czarnowszczyzna wówczas należąca do P[ana] Radziwanowskiego z wioską Czarnowszczyzna (dzisiejsze Nowosady) 8) Wsie Scypiona, Podstolego, Kozorezy, Gierniki, Łahody Myty 9) Wsie kościelne: Juciwce, Jałoszowce i częściowo Maciowce. Pozałem należały do kościoła okolice: Falmaztowszczyzna, Kirnica (dziś nieistniejąca), folwarki Fałkowszczyzna i Sliwowszczyzna. Wówczas parafia liczyła około półtora tysiąca dusz, katolików obrzędu łacińskiego, z tego na dzisiejsze granice przypada około 1350 dusz. Najpierw straciła parafia na rzecz klasztoru O[rdenu] O[jców] Pijarów ze Szczuczyna wioski Scypiona Podstolego. W wioskach tych, pozwolił proboszcz Iszczołnski z połowy XVIII wieku, ks[ia]dz [Jan] Koysewicz, kolędować zakonnikom i tej sposób przeszły one pod jurysdykcję klasztoru. Wróciły tylko Kozorezy do parafji. Z biegiem czasu zmienił również układ własności w parafji Iszczołnskiej. Rząd rosyjski rozparcelował folwark Gierniki za udział właściciela w powstaniu i na tem miejscu powstała wieś tego imienia. Zniknęły natomiast z biegiem czasu niemal doszczętnie wielkie dobra kościeniewskie. W rękę obecnych właścicieli Kostrowieckich pozostało z nich tylko około 100 ha. Na miejscu majątku i puszczy kościeniewskiej powstał dziś cały szereg kolonij i folwarków jak n[a] p[rzykład] Lucjanowo. W latach zniesienia pańszczyzny około 1860 roku zniknęło miasteczko Iszczołna rozparcelowane przed właściciela. Przed wojną światową parafia liczyła około 4400 ludności katolickiej. Obszar parafji do roku

1929 wynosił 136 km². W roku 1929 wydzielono na rzecz parafji Skrzybowce wsie: Zieniowce, Alenkowce, Chaleczany, Gordziejowce, Skrzybowce, Szpilki, Gościłowce, Kirele, Cerkowce, Dwory: Mały Możejków i Romanowce. Dziś parafja Iszczołnska liczy 4000 mieszkańców z tego 3500 osiadłych katolików, 100 prawosławnych, razem 3600 ludności osiadłej. Obszar 100 km². Po wojnie uległy podziałowi dobra Iszczołnskie po śmierci P[ani] Marji Ważyryńskiej. Sam majątek Iszczołnę dziś liczący około 500 ha ziemi ornej i łąk, oraz część lasów otrzymał P[an] Józef Laskowicz, resztę lasów Julian Laskowicz i Laskowiczówna Celina. Część majątku rozparcelowano w czasie procesów podziałowych. Folwark Bojary otrzymał mecenas Parczewski. Gleba w parafji jest przeważnie bielicowana, ku wschodowi bardziej żyzna, glimkowata, zaliczona do II klasy; ku północy bardziej piaszczysta. Część majątku Iszczołnskiego zajmuje gleba obficie wapienna, nadająca się do wypalania wapna. W okolicy Iszczołnian znajdują się pokłady ciężkiej gliny. Ludność zajmuje się głównie rolnictwem. W pierwszych latach po wojnie znajdowała duże zarobki w leśnictwie; dziś z powodu zniszczenia większości lasów Iszczołnskich, to źródło dochodów przeważnie wyschło. Pozatem mieszkańcy wsi Iszczołnian zajmują się wypalaniem cegły, z tego mają znaczne dochody. Przemysł domowy obejmuje tkactwo, wyrób sukna i przedmiotów drewnianych. Z dóbr państwowych znajduje się w parafji około 50 ha lasu koło wsi Jałoszowce (dawniej las kościelny) i koło 30 ha koło wsi Juciawce. Rozkolonizowana jest wieś Damowce, na krótko przed wojną przymusowo wskutek częstych pożarów. W roku 1930 skolonizowano wsie: Pilczuki, Gierniki Nowe i Maciowce. Prawosławnych w całej parafji w obecnych jej granicach jest około 100 ludzi czyli 2,5% ogółu ludności. Z innowierców pozatem mieszka tylko jeden żyd Kozorezach, zajmuje się handlem. Oryginalne zwyczaje wśród parafjan znikają szybko ze wzrostem oświaty. Niektóre z nich jak n[a] p[rzykład] chodzenie ze śpiewami Wielkanocnymi zacierają się wskutek akcji duchowieństwa, ponieważ dają powód do nadużyć i zgorzienia. Zachowały się stypy pogrzebowe, oraz pewne obrzędy weselnie, jak n[a] p[rzykład]

wykopywanie przez młodą parę miejsca za stołem, zajętego przez rzemieślnika udającego pilną robotę i t[emu] p[odobne]. Istnieją różne pieśni miejscowe, dawniejsze jednak zacierają się obecnie szybko. Podobnie że ludowych parafjan nie charakterystycznego się nie zachowało. W parafji istnieją stare odpusty na Św[ięta] Anne i na Świątą Trojcę, oraz nowozaprowadeone czterdziestogodzinne nabożeństwo w czwartą niedzielę września. Z pośród jednostek zasłużonych dla kościoła należy wymienić Andrzeja i Stanisława Dowoynowiczów, właścieli i beneficjum. Filipa Limonta, właściciela Iszchołny w połowie XVI wieku, który udzielił beneficjum z gruntów dworskich Barbare z Sołomereckich Limontową właścicielkę Iszchołny z końcem tego stulecia. Uczyniła ona wieczysty zapis na organistę Iszchołńskiego; Kazimierza Frąckiewicza, kolatora Iszchołńskiego z końca XVI w[ieku]³⁰, który rozszerzył beneficjum kościelne i wzbogacił urządzenie kościoła. Aleksandrę Frąckiewiczową, która dostarczyła funduszków na nowa erekcję kościoła w 1700 roku. Józefa i Marjanę Walów, fundatorów nowego, murowanego kościoła, Karola Laskowicza, marszałka lidzkiej szlachty, kolatora kościoła z początkiem XIX wieku, fundatora murowanej dzwonnicy, organów i wielu innych rzeczy w kościele; wreszcie parafjanina Szwajbakowskiego z roku 1880, który mimo szczupłych zasobów odznaczył się wielką ofiarnością na cele kościelne. Parafja Iszchołńska leży w woj[ewodstwie] Nowogródzkim, pow[iąte] Szczuczynskim, częściowo należy do gminy Szczyzynskiej, częściowo do Lebiodzkiej i Wasiliskiej. Poczta i stacja kolejowa w Skrzybowcach. Z parafji Iszchołńskiej wyszli księża: Ks[iądz] Waclaw Drabb z W[iel]k[iego] Możejkowa, syn Ekonoma, dziś proboszcz w Kraśnem, Ks[iądz] Paweł Bekisz z Nowosad, dziś prefekt szkolny w Wilnie. Ogółem w parafji Iszchołńskiej się 22 wsie, dwa majątki większe i trzy mniejsze, oraz 35 kolonji, zaścianków, drobnych osad, folwarków i jedna okolica.

³⁰ Аўтар тэксту памыліўся. Казімір Францкевіч быў калятарам касцёла ў Ішчальне напрыканцы *XVII ст.*

**Wykaz miejscowości parafji Iszczołńskiej.
Dane z roku 1930**

L[iczb]a p[ryadka]	Nazwa wsi	Ko[łko]śc mieskan	Obszar gruntu wsi	Rok założenia	Ode[gn]ość od kościoła	Zajęcia mieszkani i przemysł	Uwagi
1	Anielin kolonja	9	40	1923	5		
2	Bojary W[iel]k[ie]	188	180	Istn[ie]je [od] 18 w[ie]ku	2		
3	Bojary M[a]l[e]	63	30		4		
4	Bojary folwark	26	200	1820 1840	5	Młyn parowy	
5	Brzezina				6		
6	Bucierowszczyzna	12	50	1880 1890	5		
7	Chmielisko kol[onja]	12	20	1913	5		
8	Czarnowszczyzna	13	154	Istn[ie]je [od] 18 w[ie]ku własność p[ana] Kozlińskiego	6		
9	Cydzikowszczyzna zaśc[ianek]	5	100	1880 1890	2		
10	Damowce	280 (około)	150	Istn[ie]je w 18 w[ie]ku	4		6 domów prawosł[awnych] własność Iszczołnydzi rozparcel[owane]
11	Dolgujowce folw[ark]	18	80	1820 1840	7		
12	Dombrowa folw[ark]	7	50	1910	2		
13	Feliksowo I kol[onja]	10	50	1900	5		
14	Feloksowo II zaśc[ianek]	5	20	1924	1		
15	Gotorowszczyzna kol[onja]	6	10	1924	2		
16	Gierniki	90 (około)	260	Istn[ie]je w 16 w[ie]ku	7		2 domy prawosł[awnych]

Liczba] pryadka]	Nazwa wsi	Ko]koi]sc mieskan	Obszar gruntu wsi	Rok zalozenia	Ode]glo]sc od ko]scio]la	Zajęcia mieszkani i przemysl	Uwagi
17	Gierniczka folw[ark]	4	45	Istn[ieje] w 16 w[ieku]	10		
18	Iszczolna probostwo	8	40	1514			Obszar przed wojna 1800 ha.
19	Iszczolna majatek	50	800	1514			
20	Iszczolna wie]s (w]loka)	64	60	Istn[ieje] w 1514	1		
21	Ja]osowce	150	150	Istn[ieje] w 1510 r[ok]	4		
22	Iszczolniany	225	150	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	2		
23	Justynowo kol[onja]	9	30	1910 r[ok]	4		
24	Julianowo kol[onja]	5	50	1900 r.	5		
25	Juciwce	93	230	Isnt[ieje] w 1510 r[oku]	3		
26	Jozefowo kol[onja]	5	40	1910 r[oku]	3		
27	Korobki	103	165	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	8		
28	Korzy]c za]sc- [ianek]	22	22	1820 1820	5		213 ha lasu w[lasno]c] p[ana] Las- kowicza
29	Kowczyki	80 (oko]o)	70	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	3		9 domo]w prawos]l[aw- nych]
30	Krasna	138	200	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	5		
31	Kurhan za]sc- [ianek]	6	22	1910 r[ok]	2		
32	Kozorezy	143	106	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	7		
33	Kiemiany	259	200	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	2		
34	Kazimie- rzowka kol[onja]	6	12	Dawniejsza gajowka Mozej]lowa	6		
35	Kiemiany kol[onja]	4	17	1924 r[ok]	1		

L[iczb]a p[ryadka]	Nazwa wsi	Ko[łko]śc mieskan	Obszar gruntu wsi	Rok założenia	Odegłość od kościoła	Zajęcia mieszkani i przemysł	Uwagi
36	Kandybowo zaśc[ianek]	13	34	1880 1890	4		
37	Kościeniewo mająt[ek]	6	100	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	7		
38	Lucjanowo	39	150	1880 1890	2		
39	Leluszowce	138	155	Istn[ieje] w 18 wieku	7		
40	Marysinek kol[onja]	7	50	1910 r[ok]	4		
41	Michalinowo kol[onja]	7	40	1923 r[ok]	5		
42	Mieldziny	16	40	1900 r[ok]	5		
43	Marcyniszki	12	380	Istn[ieje] w 18 w[ieku]	6		Własność Wereszczaków
44	Możejków W[iel]k[i] mająt[ek]	139	1100	Istn[ieje] w 18 w[ieku]		Gorzelnia, tartak, młyn	
45	Maciowce	291	360	Istn[ieje] w 1515 r[oku]	7		
46	Marysinek II	25	65	1900 r[ok]	4		
47	Narcze	153	125	Istn[ieje] w 18 wieku	7		
48	Nowosady	100	70	Istn[ieje] w 18 wieku	6		
49	Nawina gajówka	3			3		
50	Ogrodniki	200 (około)	120	Istn[ieje] w 18 wieku	4		4 domy prawosławnych
51	Pilczuki	156	235	Istn[ieje] w 18 wieku	7		
52	Paulinowo zaśc[ianek]	5	8	1880 1890	5		
53	Stanisławowo I	13	100	1910 r[ok]	3		
54	Stanisławowo II folw[ark]	18	155	Istn[ieje] w 18 wieku	7		
55	Stanisławowo III kol[onja]	4	30	1927 r[ok]	8		

L[iczb]a p[ryadka]	Nazwa wsi	Ko[li]ko[śc] mieskan	Obszar gruntu wsi	Rok założenia	Ode[gd]o[ść] od ko[ści]oła	Zaj[ę]cia mieszkani i przemysł	Uwagi
56	Stanisławowo II zaś[cianek]	10	50	1880 1890	2		
57	Świridy	111	150	Istn[ie]je w 18 wieku	4		
58	Sliwowszczyzna kol[onja]	41	60	Istn[ie]je w 18 wieku	10		Las 26 ha Julicza Łaskowiczę
59	Folkowszczyzna kol[onja]	8	13	Istn[ie]je w 18 wieku	8		
60	Falmontowszczyzna kol[onja]	12	150	Istn[ie]je w 18 wieku	10		
61	Ustronie zaś[cianek]	7	90	1880 1890	6		
62	Wielka Wieś	325	350	Istn[ie]je w 18 wieku	5		
63	Wacławowo	22	57	1900	6		
64	Zajkowszczyzna	58	155	Istn[ie]je w 18 wieku	5		

{...}

Życiorysy Księża Proboszczów 31

O proboszczach z przed roku 1700 niema w archiwum parafjalnem żadnych danych z powodu spalania się wszelkich dokumentów z tych czasów w roku 1713. W archiwum U[niwersitetu] S[tefana] B[atorego] w Wilnie znajdują się następujące dane co do wieku XVI i XVIII.

Wiek XVI

Ks[ia]dz] Stanisław Prewoski

Był proboszczem około r[oku] 1583. Na jego ręce złożył Stanisław Dowoyno zapis na rzecz Kościoła Iszczołńskiego.

Wiek XVII

Ks[ia]dz] Jakób Zakroczymski

Był proboszczem Iszczołńskim na początku wieku XVIII. Pod koniec życia został nawiedzony ślepotą. Chlubną kartę

³¹ У гэтым раздзеле перад прозвішчам кожнага з ксяндзоў пробапшчаў простым алоўкам прастаўлены парадкавы нумар

w kronice stanowi jego ofiarność na rzecz Kościoła Iszczołńskiego i świątyń sąsiednich. Mianowicie testamentem z r[oku] 1613 dn[ia] 7 lipca zapisuje na naprawę kościoła w Iszczołnie 60 kop groszy litewskich, na kaplicę w Wasiliszkach 50 kop, na Kościół Świątego] Piotra w Wasiliszkach 12 kop.

Ks[ia]dz] Dominik Bohusław

Rządził parafją około 1687 roku. Otrzymuje od ówczesnego kolatora³² [Kazimierza] Frąckiewicza zapis powiększający beneficjum Kościoła Iszczołńskiego.

Ks[ia]dz] Jakób Jan Bolesławczyk

Ur[odzony] w r[oku] 1624 w djecezji Wileńskiej. Prezentowany i wprowadzony do Kościoła Iszczołńskiego w r[oku] 1653, jako jeden z pomocników proboszcza. Jednakże faktycznie sam kieruje kościołem przez 41 lat w burzliwych czasach, wśród najazdów nieprzyjacielskich, wśród “conflagrationes et restaurationes”³³. Mianowany proboszczem Iszczołskim w r[oku] 1694.

Życiorysy ks[ia]dzy] proboszczów po roku 1700. (na podstawie archiwum kościelnego)

Ks[ia]dz] Jakób Kazimierz Prokopowicz

Rządził parafją od początku wieku XVIII. Zajął się gorliwie naprawą drewnianego, starego kościoła, wówczas już dwa wieki liczącego. Otrzymał ofiary na ten cel potrzebne od p[ani] Aleksandry Frąckiewiczowej, ówczesnej kolatorki, dokonał nowej erekcji kościoła w roku 1708. Dla upiększenia, znajdującego się w kościele obrazy Matki Boskiej zakupił piękną szatę, srebrną, ozdobioną złotymi kwiatami w roku 1708. W roku 1713 dwukrotny pożar w marcu i październiku zniszczył plebanję iszczołńską. W ogniu spłonęły wszystkie akta parafjalne. Staraniem proboszcza plebanja zaraz została odbudowana. Ks[ia]dz] Prokopowicz zmarł dn[ia] 4 maja 1724 r.

Ks[ia]dz] Walenty Barszczewski

Rządził parafją od roku 1724, zmarł dn[ia] 21 października 1731 r[oku]. O życiu jego niema w aktach kościelnych bliższych danych oprócz wzmianki o protestacji przeciw p[ani]

³² Перад *kolatora* аўтарам у дужкі ўзята (*kolatorki*)

³³ Лац. *пажараў і аднаўленняў*

Chrzanowskiej³⁴, wdowie po cześniku lidzkim o niewypłacenie zapisanej testamentem jej męża 200 zł[otych] na Kościół Iszczołnski.

Ks[iędz] Jerzy Mrozowski

Był pasterzem parafji od roku 1731 do r[oku] 1752. Czas jego pasterzowania przypadał na epokę anarchji w jaką Polska była pogrążona za czasów saskich³⁵. To też jedną z trosk ks[iędza] Mrozowskiego było utrzymanie w całości mienia kościelnego, szarpanego przez zajazdy sąsiedzkie. Dzięki trudom ks[iędza] Mrozowskiego beneficjum kościelne doznało tylko nieznacznego stosunkowo uszczerbku. Pamiątką po ks[iędzy] Mrozowskim jest wielki dzwon Dominik odlany w roku 1737.

Ks[iędz] Jan Kaysewicz

Władał parafją od roku 1752 do 1771. Urodził się dnia 24 grudnia 1710 r[oku]. Święcenia odebrał w Wilnie w roku 1741 z rąk Ks[iędza] Biskupa [Michała Jana] Zieńkiewicza³⁶. Do roku 1752 pełnił obowiązki kapłańskie w kościele w Hoduciszkach. W roku 1752 został proboszczem iszczołnskim. W historii tego kościoła zaznaczył się gorliwością o rozszerzenie się nabożeństwa Godzinek i Różańca. W tym to celu osadził w wolno na to wybudowanym domu przy kościele, ubogą szlachciankę, której obowiązkiem było prowadzenie śpiewów pobożnych. Starał się również o oświatę dzieci, walcząc z ciemnotą ówczesnego wieku. Zmarł w roku 1771. Wspaniałym pomnikiem działalności ks[iędz] Kaysewicz jest dzisiejszy kościół wymurowany przez J[ózefa] Wala.

Ks[iędz] Stanisław Łosiński

Prowadził pracę duszpasterską w parafji Iszczołnskiej bardzo długo bo przez lat blisko 30 od roku 1771 do 1800. Urodzony w roku 1730 w ziemi Bielskiej w województwie podlaskim. Kształtał się w semiarjum Wileńskim u O[rden]u O[jc]ow Misjonarzy na Monte Salwatorjo. Wyświęcony w roku 1754. W roku 1771 objął parafję Iszczołnską. Dla zwalczenia plagi

³⁴ Імя не вядома. У Рэестры матэрыялаў парафіяльнага архіва ў Ішчальне значыцца тастамент з пазначэннем імя мужа – *Jan Chrzanowski*

³⁵ Перыяд кіравання Аўгуста III Саса 1734–1763 г.

³⁶ Аўтар меў на ўвазе не *Zieńkiewicza*, а *M. J. Zieńkowicza* (*M. Я. Зяньковіча*) – віленскага біскупа ў 1730–1762 г.

żebractwa w parafji wspomagał fundusze szpitala, służącego jako schronisko dla ubogich. Walczył również gorliwie z zabobonami i przesadami, zakorzenionymi wśród ziemnego ludu. Jego praca oświatową napotykała na przeszkody, gdyż wówczas w parafji Iszczołńskiej nie było ani jednej szkoły. Szlachta drobna wymawiała się od nauczania dzieci ubóstwem, poddanym stawiali wielokrotnie przeszkody magnaci. Za staraniem ks[iędza] Łosińskiego została polubownie załatwiona sprawa dziesięciny należnej kościołowi od dworu Iszczołńskiego. Wzamian za niepłaconą już od szeregu lat dziesięcinę zobowiązał się dwór mieszcząc corocznie na rzecz kościoła 150 zł[otych] i 20 f[untow] wosku. Ks[iędz] Łosiński był kapłanem bardzo gorliwym i sumiennym. Cenili go zarówno parafjanie jak zwierzchnicy. Ks[iędz] Franciszek Odrowąż Wysocki dziekan lidzki pisząc o nim wyraża się “qui pulcherrimam vitam gerendo memor fuit vocationis suae, exemplar virtutum et morum integritatem ante oculos habens. Curam animarum diligentissime et wigilantissime gerebat”³⁷. Zmarł dn[ia] I-IV-1800. Pochowany w podziemiach kościoła.

Ks[iędz] Maciej Brzozowski

Urodzony w roku 1765. Kształcił się w Seminarjum na Monte Salwatorio w Wilnie na prowizję ks[iędza] kanonika Borowskiego. Wyświęcony w roku 1788 przez ks[iędza] Biskupa Zieńkiewicza. Po wyświęceniu sprawował jakiś czas obowiązki kapłańskie w Ossowie, później otrzymał parafję Nacką, a po śmierci ks[iędza] Łosińskiego Commendam Officionimo³⁸ w Iszczołnie. Dotychczasowy cmentarz parafjalny znajdujący się w otoczeniu kościoła przeniósł ks[iędz] Brzozowski za miasteczko w roku 1800. Ciężkie czasy wojenne, w których posterował nie pozwoliły mu, mimo bardzo gorliwych starań, uzupełnić braków w skarbcu kościelnym, poczynionych pod koniec życia poprzedniego proboszcza w czasie walk partyzanckich. Ks[iędz] Brzozowski zmarł da 11 maja 1820 roku. Pochowany na cmentarzu koło kościoła w pobliżu Wielkiego ołtarza.

³⁷ Лац. ён меў прыгожае жыццё, узорнае, годнае і цэласнае ў ва-
чах грамадства. І праводзіў рупліва душпастырства

³⁸ Магчыма, аўтар меў на ўвазе *Comendam Officiorum* (лац.) –
выконваючага абавязкі

Ks[ia]dz] Aleksy Krukowski

Urodził się w powiecie Oszmiańskim z Jana i Heleny z Niewiadomskich w roku 1762. Nauki świeckie rozpoczął u O[r]den[us]u O[bc]cow[us] Jezuitów w Zodziszkach, ukończył w roku 1780 O[r]den[us]u O[bc]cow[us] Bazyljanów w Borunach. W roku 1782 wstąpił do seminarjum w Wilnie. W pięć lat otrzymał święcenia w r[oku] 1787. Po święceniu słuchał Filozofji i Teologii dogmatycznej do roku 1793. Później przez 5 lat pracował jako kaznodzieja w Wilnie. W roku 1799 został wyznaczony Prokuratorem censorum ze strony władzy duchownej. Za swa działalność patryjotyczna, za szerzenie wieści o wojnę Napoleońską został w sierpniu tegoż roku aresztowany przez gubernatora wileńskiego [Iwana] Fryzela. Rząd carski po pozbawieniu go godności duchownych, oddał w żołdacy do pułku muszkietierów Naszymburskich w Moskwie pod dowództwo pułkownika Kropalowa. W roku 1801 ułaskawiony przez wstępującego na tron cara Aleksandra I powrócił do stanu duchownego. Objąwszy po śmierci ks[ia]dz] Brzozowskiego parafję iszczońska już w podeszłym wieku, w październiku zajął się ks[ia]dz] Krukowski odrestaurowaniem kościoła zniszczonego przez klęski elementarne, oraz o upiększenie wnętrza kościoła naruszonego w tym czasie przez świętokractwo. Mianowicie w roku 1821 w nocy z dnia 9 na 10 czerwca nieznani złooczyńcy zabrali z kościoła starą srebrną monstrancję, największy kielich, poobdzierali z obrazów Matki Boskiej i Św[iętej] Anny sukienkę i korony z blachy ołowianej, niszcząc przytem same obrazy, wreszcie poodrapywali od ornatów i dalmatyki srebrne galony. Ks[ia]dz] Krukowski pokrywając szkody wyrządzone przez kradzież nabył wiele nowych aparatów kościelnych i obrazów, przeprowadził niezbędną restaurację kościoła, przy wydatnej pomocy ówczesnego kolatora kościoła p[ana] Karola Laskowicza. Nabył nowy organ na miejsce starego po...³⁹, ofiarowanego z końcem wieku XVII przez p[ana] Kazimierza Frąckiewicza⁴⁰, a odesłanego w tym czasie do cerkwi Bobrowskiej, wystawił za poparciem kolatorów murowaną dzwonnice i bramę kościelną. Następnie ukończył budowę plebanji plebanji

³⁹ Так у тэксце

⁴⁰ Перад *Frąckiewicza* змяшчаецца ўжытае ў дужкі (*Las*). Магчыма, аўтар памылкова хацеў напісаць *Laskowicza*

rozpoczętą przez ks[iędza] Brzozowskiego. Dla ubogich mieszkających przy kościele wystawił nowy dom. Otaczał również troskliwą opieką włościan w plebańskich wioskach. Wybudował dla nich własnym kosztem kilka nowych domów, uporządkował uliczki wiejskie, naprawił drogi, syjąc nowe groble. Odznaczał się niebywałą gorliwością w pracy kapłańskiej, budował swych parafjan przykładem życiem; sam wszetistronie wykształcony starał się jak najbardziej oświecać swe owieczki. Ksiądz Wincenty Narbutt ówczesny dziekan ludzki charakteryzuje do jako: starannego, obyczajnego i przykładowego kapłana, pilnego i gorliwego w posłudze, oświecającego lud w katechizmach i naukach. Ks[iądz] Krukowski zmarł dn[ia] 29 marca 1834 roku. Pochowany na cmentarzy starym parafjalnym za miasteczkiem.

Ks[iądz] Mikołaj Bolcewicz

Był pasterzem parafji iszczołńskiej od roku 1834–1850. Urodzony w roku 1792, ukończył nauki w Wilnie. Objął parafję w lipcu 1834 r[oku]. Kościół iszczołński zawdzięcza ks[iędzy] Bolcewiczowi nowe murowane ogrodzenie cmentarza, wystawione w roku 1837 za poparciem kolatora Ważyńskiego. W ostatnich latach administrowania parafją musiał ks[iądz] Bolcewicz walczyć z ciężkimi warunkami, jakie nastąpiły w epoce Kasaty Unji i prześladowania moskiewskiego: W roku 1844 zagarnął rząd bogate beneficjum kościelne, pozostawiając proboszczowi 30 dziesięcin. Ks[iądz] Bolcewicz zmarł dnia 20⁴¹ marca 1850 roku. Pochowany na dawniejszym cmentarzy za miasteczkiem.

Ks[iądz] Piotr Bratnikowski

Rządził parafją bardzo krótko od roku 1850–1853. O jego życiu niema bliższych wiadomości.

Ks[iądz] Antoni Adam Falkowski

Był kapłanem zakonnym należał do zgromadzenia O[rden]u O[jców] Franciszkanów. Po kasacie klasztoru został proboszczem iszczołńskim w roku 1853. Po objęciu parafji rozpoczął jako gorliwy kapłan i patryjota ożywioną działalność organizacyjną i oświatową, która ukoronował swą męczeńską śmiercią. W zakresie organizacji religijnych założył pierwsze w historii

⁴¹ Аўтарам першапачаткова напісана іншая дата, узятая ў дужкі – (22)

kościola iszczołnskiego stowarzyszenie: Bractwo Świętej Trójcy. W latach poprzedzających powstanie styczniowe rozwijał działalność patryjotyczną w porozumieniu z ks[iędzem] [Stanisławem] Iszora z Żoludka. Został aresztowany za przeczytanie manifestu Rządu Narodowego i zginął śmiercią męczeńską w obronie kościoła i Narodu, rozstrzelany w Lidzie na wygonie dnia 25 czerwca 1863 r[oku]. Według opinii ludności parafjanin Szturma z Włoki miał denuncjować ks[iędza] Falkowskiego u władz.

Ks[iędz] Konstanty Rekuć

Od roku 1859–1863 był wikarym w Raduniu. Rządził parafją od roku 1863 do 1875 w bardzo ciężkich warunkach. Mimo nieustannego szpiegowania i szykan nie dał upaść dziełu, rozpoczętemu przez swego poprzednika. Chociaż oficjalnie wszelkie organizacje religijne zostały zwinięte, bractwo Świętej Trójcy założone przez ks[iędza] Falkowskiego przetrwało aż do zmartwychwstania Ojczyzny. Ks[iędz] Rekuć wyjechał z parafji w marcu 1875 roku.

Ks[iędz] Aleksander Szafkowski

Władał parafją od marca 1875 roku do lipca 1878 r.

Ks[iędz] Edward Swiackiewicz

Pasterzował w parafji przez lat 17 od roku 1878 do 1895. Kościół iszczołnski znajdujący się wówczas w opłakanym stanie nie naprawiany przez lat 40 zawdzięcza jemu gruntowną restaurację w roku 1880. Pokryto na nowo dach i wieżę, otynkowano cały kościół, dano nową podłogę na miejsce zniszczonej i zimnej podłogi z cegieł. Dzięki niestrudzonym zabiegom ks[iędza] Swiackiewicza przy ofiarności parafjan wzbogaciło się bardzo ubogie wnętrze kościoła iszczołnskiego. Zakupiono żyrandole, dywany lampy przed Sanktiss[ankt]um⁴² i wiele innych aparatów kościelnych. W roku 1895 zdał ks[iędz] Swiackiewicz parafję ks[iędzu] Zagórskiemu.

Ks[iędz] Tadeusz Zagórski

Mimo krótkiej działalności duszpasterskiej w parafji, bo tylko dwuletniej od roku 1895 do roku 1897 uczynił ks[iędz] Zagórski bardzo wiele dla upiększenia kościoła. Jemu to

⁴² Лац.: *Святая Святых*. У дадзеным выпадку на ўвазе маецца алтар

zawdzięcza wnętrzu kościoła iszczołńskiego swój dzisiejszy wygląd. Stare, niezgodne zbrukanie freski, o małej wartości artystycznej zastąpiono podobnie jak i zniszczone małowartościowe obrazy, nowymi pięknymi pracami artystki malarki Kamińskiej. Treść i układ nowych obrazów dostosowano w ogólnych zarysach do starych wizerunków. Ołtarz Główny i dwa boczne ołtarzyki przebudowano i dodano nowe ozdoby gipsowe, nie zanizając starych rzeźb. Zakupiono nowe artystycznie wykonane Ołtarzyki procesjonalne oraz inne aparaty. W roku 1897 oddał proboszcz kościół ks[iaǳu] Stalewskiemu.

Ks[iaǳu] Kazimierz Stalewski

Urodzony w 1863 roku, wyświęcony 1886 roku. Dzisiejszy proboszcz w Surażu. Parafją iszczołńska zawiadywał od roku 1897⁴³ do marca 1899. Prowadził dalej pracę zaczęta przez swego poprzednika. Ks[iaǳu] Stalewski przeprowadził malowanie całego kościoła wewnątrz. W marcu zdał parafję ks[iaǳu] Wojciechowskiemu.

Ks[iaǳu] Franciszek Wojciechowski

Przebywał w parafji iszczołńskiej tylko 3 miesiące, od marca do lipca 1899 r[oku].

Ks[iaǳu] Adam Sawicki

Kandydat Św[iętej] Teologii. Dzisiejszy prałat, archidjakon Kapituły Wileńskiej. Był proboszczem iszczołskim od roku 1899–1902. Nie szczędząc trudów ukończył ks[iaǳu] prałat ostatecznie dzieło odnowienia i upiększenia kościoła, pracując osobiście przy malowaniu wnętrza. Skarbiec kościelny wzbogacił się za jego rządów o cenną puszkę srebrną bogato wyłaczaną. W swej pracy duszpasterskiej i oświatowej kładł szczególny nacisk na zachowanie w czystości wśród parafjan języka ojczystego, skażonego przez wroga mowę.

Ks[iaǳu] Antoni Paksztis

Objął parafję Iszczołską w roku 1902. W czasie jego rządów zyskało na wyglądzie tak wnętrze jak i strona zewnętrzna kościoła Iszczołskiego. Ks[iaǳu] Paksztis otoczył kościół od frontu nowem porządnem ogrodzeniem na kamiennym fundamencie. Zaslugą ks[iaǳu] Paksztisa było nabycie dla kościoła dużych organów 7-miogłosowych, które wykonano z arcyzmem

⁴³ Перад датай 1897 у дужках стаяла лічба (19)

dosztosowując da całości świątyni. Dziełem ks[iędza] Paksztisa jest założenie istniejącego do dziś chóru kościelnego.

Ks[ia]dz Jan Gaudzewicz

Przebywał w parafji krótko, bo tylko 1,5 roku do 1909 roku do sierpnia 1911 roku.

Ks[ia]dz Kazimierz Pauksto

Przybył do Iszczolny w roku 1911 na miejsce ks[iędza] Gaudzewicza, który wyjechał do Małych Solecznik. Przy kościele wznosił obok starej drewnianej już chylącej się ku ruinie plebanji nową murowaną, piętrową. Milczący i⁴⁴ mało mówny pracował bez rozgłosu, ale z pożytkiem. W marcu 1914 roku wyjechał do Lipniszek.

Ks[ia]dz Bolesław Janowicz

Urodzony w roku 1869, wyświęcony w roku 1891, objął parafję przed samą wojną światową w marcu 1914 roku. Gdy wojska niemieckie zbliżyli się do granic parafji wyjechał do Rosji w sierpniu 1915 r[oku]. Przez miesiąc blisko parafja iszczolnska była pozbawiona pasterza. W dniu 23 września 1915 roku przybył do Iszczolny obecny proboszcz ks[ia]dz Bolesław Krasodomski.

Wikarjusze Kościoła Iszczolnskiego

1.	Ks[ia]dz Szymon Broniewski	Rok 1751
2.	O[jc]iec Stefan Radziwiłłowicz, Dominikanin	1763
3.	Ks[ia]dz Józef Dabrowski	1777
4.	O[jc]iec Gerard Jawłok Ord[enu] Carmelit.	1783
5.	Ks[ia]dz Józef Wiszniewski	1795
6.	Ks[ia]dz Stanisław Szafkowski	1800–1801
7.	Ks[ia]dz Jan Satkiewicz, kształcony w seminarjum djecezjalnem Św[iętego] Ignacego w Wilnie, wyświęcony w r[oku] 1792 w okresie ówczesnego proboszcza “ochoczy do nauk i kazań pracował w Iszczolnie”	1801–1806
8.	O[jc]iec Gerard Padowski Ord[enu] Carmelit	1806–1807
9.	Ks[ia]dz Jan Pławski	1807–1809
10.	Ks[ia]dz Stancław Jagiellowicz	1809–1811
11.	Ks[ia]dz Dawid Korchanowicy	1812–1813

⁴⁴ Перад і ў дужках аўтар напісаў (*ale*)

12.	Ks[iaǰz] Jan Bieniaszewicz	1814–IV.1815
13.	Ks[iaǰz] Michał Malewicz	1815–1818
14.	Ks[iaǰz] Józef Kotarkiewicz	VII.1818–1821
15.	Ks[iaǰz] Józef Kunachowicz	XII.1821–1822
16.	Ks[iaǰz] Hieronim Nalewayko	XII.1822–III.1825
17.	Ks[iaǰz] Patrycy Prokopowicz	III.1825–1830
18.	Ks[iaǰz] Jerzy Krydel	IV.1830–VI.1830
19.	Ks[iaǰz] Tymoteusz Mikraszewski	IV.1830–VI.1830
20.	Ks[iaǰz] Maciej Baranowski	VII.1830–1832
21.	O[jciec] Kajetan Panfilowicz Zakonu Św[iętego] Franciszka D[okto]r Św[ięte]i Teologii	IX.1832–1833
22.	Ks[iaǰz] Erazm Selling	VIII.1833–V.1834
23.	Ks[iaǰz] Paweł Kulinowski	VIII.1834–IX.1835
24.	Ks[iaǰz] Michał Łański	IX.1835–II.1836
25.	Ks[iaǰz] Jan Węgrzynowicz	II.1836–IX.1836
26.	Ks[iaǰz] Władysław Trzaskowski	IX.1838–IV.1839
27.	Ks[iaǰz] Antoni Swieboda	VII.1839–VI.1841
28.	Ks[iaǰz] Marcin Butrymowicz	VI.1841–XI.1842
29.	Ks[iaǰz] Michał Majewski	VIII.1843–IX.1847
30.	Ks[iaǰz] Bonifacy Willimowicz	VI.1849–VII.1851
31.	Ks[iaǰz] Leonard Waszkiewicz	VII.1851–XI.1853
32.	Ks[iaǰz] Aleksander Kojalowicz	II.1854–XI.1853
33.	Ks[iaǰz] Cyprjan Siekluski	V.1854–IV.1855
34.	Ks[iaǰz] Konstanty Rekuć. Późniejszy pro- boszcz parafji	X.1859–I.1860

Od roku 1860 wikariuszy przy kościele Iszczońskim nie było.

Wiadomości o ludziach zasłużonych pochodzących z parafji

W roku 1863 Jan Siemaszko właściciel majątku Gierniki został działalność partyjną, patryjotyczną zesłany. Majątek Gierniki rząd rozparcelował między Litwinów przybyłych z pod Mereczan.

[...] ⁴⁵

⁴⁵ Далей ідуць маргіналіі, зробленыя, мяркуючы па почырку, двума невядомымі аўтарамі шарыкавай асадкай у 1970–2000-я г.

The Parish Chronicle of the Iščalna Church

Syćko Kiryl

The parish chronicles of the Roman Catholic Church in Belarus are a unique type of historical sources of the first third of the 20th century. The first attempts to encourage the priests to create these documents were made during the Russian Empire. They failed. Later, in 1925, and then in the early 1930s, regular attempts were made to start keeping chronicles. Archbishop Romuald Yalbzhirovsky hired professional historians to chart the creation of the document. As a result, sporadic parish chronicles began to appear. The Chronicle of Iščalna is one of the clearest examples of such historical sources. Created in 1932, the document contains a description of real historical facts about events in the parish in 1515–1932, as well as legendary memories of villagers. The parish chronicle consists of six sections, each of which describes a certain section of the cult and social life of the area, whose inhabitants attended the church in Iščalna. This article proposes an archeographically processed text of a historical source.